

У 2009-2018 рр. у регіонах України залучення коштів домогосподарств на банківські депозити мало асиметричний характер (табл. 1). Згідно з динамікою розмаху варіації депозитів домогосподарств за ВРП у 2009-2018 рр. загальною тенденцією стало його скорочення у регіональному розрізі (крім 2011 р. і 2013-2014 рр.). Зміна квадратичного коефіцієнта варіації в аналізованій період не перевищувала гранично допустимого рівня (0.33), його величина поступово скорочувалась, що свідчить про однорідність досліджуваної сукупності. Просторова специфіка розміщення банківських депозитів домогосподарств за ВРП пов'язана із процесом поступового зменшення регіональних асиметрій, підґрунтям чого є схожість стратегій вкладників до визначення напрямів співпраці у сфері розміщення заощаджень у банках. Відмінності у стратегіях домогосподарств стосуються рішень щодо банківських депозитів у розрізі валют. Якщо у 2009-2018 рр. для банківських вкладів населення у національній валюті за ВРП фіксували тенденції поступового згладжування регіональної диференціації такого ринку, то для депозитів в іноземній валюті існували регіональні розбіжності. Їхнє посилення відбулося у 2014 р., що зумовлене порушенням цілісності ринку банківських депозитів через агресивні дії Російської Федерації. Причинами неоднорідності ринку банківських депозитів домогосподарств в іноземній валюті є регіональні відмінності в очікуваннях індивідів, диференціація умов соціально-економічного розвитку регіонів і схильності до збереження коштів в іноземній валюті.

Отже, ринок банківських депозитів домогосподарств відзначається просторовими відмінностями у своєму розвитку загалом і у розрізі валют. Особливостями є те, що поведінка домогосподарств на цьому ринку у 2009-2018 рр. поступово призводила до послаблення просторових асиметрій за винятком депозитів в іноземній валюті. Перспективи розвитку ринку банківських депозитів пов'язані із поліпшенням оцінки індивідами соціально-економічної ситуації на рівні регіонів України та активізації участі домогосподарств на цьому ринку.

Список літератури

1. Регіональна статистика. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 11.04.2021 р.).
2. Депозити у розрізі регіонів. Сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial> (дата звернення 11.04.2021 р.).
3. Kichurchak M. Structural Changes in the Market of Bank Deposits of Households in Ukraine. *Finanse i Prawo Finansowe*. 2021. Vol. 1 (29). P. 61-78.

Корват О.В.

*к. е. н., доцент, доцент кафедри банківської справи і фінансових послуг,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
м. Харків, Україна*

ПРИНЦИПИ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Ринок фінансових послуг України в останні роки функціонує в умовах складних змін зовнішнього середовища. На фоні економічної кризи в країні проводиться реформування фінансового сектору, зміна державних регуляторів й оновлення нормативно-правової бази. Додатково до внутрішньоринкової турбулентності додаються суттєві глобальні виклики, один з яких – тотальна цифровізація.

Плануючи здійснити «технологічний стрибок», підвищити конкурентоздатність національної економіки та створити нові можливості для суспільства Україна ставить

стратегічною метою побудову розвинутої цифрової економіки [1]. Актуальність завдання цифрової трансформації фінансової сфери зазначена на державному рівні в Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року [2] (далі – Стратегія), згідно з якою ринок фінансових послуг у майбутньому буде представлений як екосистема, що об'єднує чотири групи учасників [2, с. 11-12]: провайдерів (надавачів) фінансових послуг; компанії та установи технологічної інфраструктури; наглядові інститути, які встановлюють правила взаємодії в екосистемі та здійснюють контроль; «гравців» екосистеми, що здійснюють експертизу її функціонування. Розвиток відкритої архітектури ринку фінансових послуг і нагляду за ним, технологій FinTech, SupTech, RegTech, цифрових платформ регуляторів є цілями інноваційного напрямку реалізації Стратегії [2, с. 15].

Питанням розвитку фінансового сектору України присвячено чимало наукових праць. Більшість робіт вчених досліджують тренди змін, аналізують проблеми ринку, у тому числі стратегічного характеру. Аспекти цифровізації фінансової галузі також опрацьовуються науковцями. В публікаціях вивчаються переважно види цифрових фінансових послуг, новітні технології та тенденції їх впровадження, проте у наукових роботах майже не порушуються стратегічні питання цифрового розвитку фінансової сфери. Враховуючи, що наразі фінансова галузь знаходиться на початку процесу значних технологічних перетворень, обґрунтування принципів цифрового розвитку фінансового сектору є актуальним завданням.

Взагалі, спектр цифрових фінансових технологій поділяється на три сегменти [2; 3]: FinTech, RegTech та SupTech. Перша група технологій FinTech – це програмні продукти, алгоритми, бізнес-моделі, додатки й інші інформаційно-комунікаційні та комп'ютерні рішення, що використовуються для автоматизації внутрішніх бізнес-процесів фінансових компаній та їх зовнішньої взаємодії з клієнтами під час просування та надання фінансових послуг. Регулюючі технології (RegTech) – є сферою, яка фокусується на автоматизації звітування та контролю відповідності бізнес-процесів фінансових установ регуляторним вимогам. Цифрові технології державних регуляторів є наглядовими технологіями (SupTech). Існують переплетіння цих трьох технологічних сегментів, тому стратегічно їх розвиток має бути узгодженим.

Практичний досвід доводить, що ключовими цифровими технологіями у фінансовій сфері є інтерфейс прикладних програм (API), штучний інтелект (AI), машинне навчання, аналітика великих даних, технологія розподіленого реєстру (DLT), смарт-контракти, Інтернет речей (IoT), хмарні обчислення, криптографія та біометрія [3, с. 4-5]. Впровадження технологічних інновацій як фінансовими установами так і регуляторами ринку повинні відбуватись за певними узгодженими принципами.

Економічна стратегія України 2030 встановлює вісім принципів цифровізації економіки та суспільства України [1]:

- рівний доступ всіх громадян до цифрових послуг, знань та інформації;
- спрямованість на створення переваг у повсякденному житті;
- підвищення ефективності, набуття нових конкурентних властивостей у сферах діяльності, що оцифровуються;
- розвиток інформаційного суспільства;
- орієнтація на міжнародну інтеграцію та співробітництво;
- цифровізація на базі міжнародних стандартів (окрім сфер безпеки й охорони);
- підвищення безпеки користувачів цифрових технологій та зміцнення їх довіри;
- державне регулювання процесами цифровізації.

Засади реалізації органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку [4] визначають дванадцять принципів:

- відкритість доступу до інформації органів виконавчої влади;
- використання відкритих інтерфейсів;
- технологічна нейтральність і забезпечення доступу до даних незалежно від технологій;

- багаторазовий відкритий обмін рішеннями між органами виконавчої влади;
- орієнтованість на потреби та очікування громадян;
- доступність для всіх громадян у користуванні технологіями доступу до сервісів;
- безпечність і конфіденційність в електронній взаємодії з державою;
- багатомовність у наданні адміністративних, інформаційних та інших послуг;
- використання технологій органами виконавчої влади для підтримки прийняття рішень;
- спрощення й прискорення адміністративних процесів завдяки цифровізації;
- збереження рішень, даних та їх доступність протягом тривалого часу;
- всебічне оцінювання технологій на їх ефективність і результативність.

На міжнародному рівні існують принципи цифрового розвитку [5], що узгоджувались представниками понад 100 організацій починаючи з 2014 року. З 2016 року Digital Impact Alliance (DIAL) став розпорядником цих принципів і натеper сприяє їх поширенню. Дев'ять міжнародних принципів цифрового розвитку є певним набором рекомендацій, які пропонуються, але не обов'язкові для побудови ефективної взаємодії суб'єктів екосистем [5]:

- орієнтація дизайну на користувача – створення цифрових інструментів чи систем з урахуванням потреб у функціях продукту, очікувань, культури, поведінки користувачів, які будуть безпосередньо взаємодіяти з технологією, а також потреб та інтересів зацікавлених сторін, на яких ця технологія буде впливати, у тому числі люди, дані яких збираються, регуляторні органи, особи, які можуть вивчати зібрані дані;
- розуміння існуючої екосистеми – розробка актуальних і стійких цифрових інструментів, їх регулярний аналіз і оновлення з урахуванням специфіки стану та змін середовища функціонування (культурних особливостей, структури зв'язків і процесів, здатності потенційних споживачів отримати доступ до технології тощо);
- можливість масштабування дизайну – планування розмірів майбутнього використання технологічної ініціативи на початку проекту з перспективою його поширення на нові ринки, регіони, країни;
- конструювання для забезпечення стійкості – створення стійких цифрових програм і платформ з метою їх довгострокового використання (найчастіше це досягається, коли технологія вбудована у щоденні практики та робочий процес користувачів);
- керованість програм і технологій даними – розробка цифрових ініціатив збирання й обробки даних для отримання якісної інформації в режимі реального часу, швидкого обґрунтування та прийняття рішень; це передбачає використання стандартів сумісності даних, автоматизований аналіз великих даних, представлення даних у зручному форматі для їх подальшої інтерпретації, висока швидкість реагування на зміни залежно від результатів аналізу;
- використання відкритих стандартів, даних, джерел й інновацій – відкритий підхід до цифровізації для уникнення дублювання технологічних розробок і більших можливостей об'єднатися даними між інструментами та системами;
- можливість повторного використання та вдосконалення – модифікація існуючих технологічних інструментів, підходів, продуктів і ресурсів для поліпшення їх загальної якості та застосовності, адаптації до інших сфер використання;
- конфіденційність і безпека – мінімізація використання та збереження персональних даних і впровадження політики захисту цих даних від несанкціонованого доступу;
- спільна робота – обмін інформацією та взаємодія між проектами, організаціями та секторами для підвищення ефективності.

Підсумовуючи розгляд положень вищезазначених документів слід відмітити, що окремі принципи Економічної стратегії України 2030 [1] та Зasad реалізації органами виконавчої влади державної політики цифрового розвитку [4] узгоджуються з міжнародними принципами [5]. Однак більш глибокий їх аналіз вимагає замислитись над питаннями

забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері та народного контролю за діями регуляторних органів.

Згідно з Економічною стратегією України 2030 [1] у цифровій економіці дані стають активом, а їх оперативний аналіз – основним джерелом конкурентоспроможності. Міжнародні принципи наголошують на необхідності захисту конфіденційної інформації, проте слід розуміти, що особи, які постачають інструменти для побудови цифрових технологій і надають сервери для хмарних сховищ, мають необмежений доступ до розташованих на них даних. Запобігання неконтрольованому зловживанню цими активами може забезпечуватись, зокрема, збереженням цифрових ресурсів на національних серверах.

Принцип державного регулювання процесами цифровізації [1] означає, що органи влади мають створювати сприятливі умови цифрового розвитку та стимулювати використання інноваційних технологій. Національний банк України (НБУ) в дорожній карті реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року [2] запланував низку таких заходів, зокрема впровадження нових стандартів і форматів платежів, розвиток систем віддаленої ідентифікації, стимулювання ринків цифрових технологій. Заохочення інновацій у FinTech, RegTech і SupTech є практикою фінансових наглядових органів [3, с. 13-14].

Втім принцип контролю ефективності регуляторної діяльності з цифрового розвитку фінансової сфери доцільно закріпити у стратегічних документах. Так громадяни та бізнес мають бути включені НБУ до ключових гравців фінансової екосистеми, а взаємодія споживачів фінансових послуг з іншими гравцями фінансової екосистеми повинна відбуватись із зворотним зв'язком [2, с.11-12]. Цей принцип побудови фінансової екосистеми відповідає положенням Конституції України, яка визначає народ єдиним джерелом влади.

Двостороння взаємодія регуляторів і суб'єктів ринку фінансових послуг завжди ґрунтується на аналізі інформації. Відомо, що значна частина даних у світі стає вільнодоступною [1]. Керуючись Законом України «Про доступ до публічної інформації» суб'єкти владних повноважень зобов'язані своєчасно оприлюднювати публічні дані в мережі Інтернет. Проте є доцільним під час виконання органами влади обов'язків щодо регуляції та контролю [2, с.11-12] дотримуватись міжнародного принципу керованості технологій даними та візуалізовувати консолідовану фінансову статистику у зручному форматі для швидкої інтерпретації та реагування учасниками екосистеми на результати діяльності регуляторів.

Таким чином, в умовах відсутності офіційно затверджених принципів цифрового розвитку фінансового сектору України аналіз міжнародних і загальнонаціональних аналогів показав необхідність більш глибокого наукового дослідження та публічного обговорення ризиків і викликів цифровізації в сфері фінансових послуг. Розглянуті принципи національної безпеки, захисту інтересів споживачів, рівноправності відносин між регуляторами та суб'єктами цифрового фінансового ринку мають бути узгоджені та закріплені в нормативно-правових актах України.

Список літератури

1. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. Економічна стратегія України 2030. Український інститут майбутнього. URL : <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoju.html> (дата звернення 18.04.2021).
2. Про затвердження Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Постанова Правління НБУ від 26.12.2019 р. № 1010-рш. (оновлена 31.03.2021) URL : <https://bank.gov.ua/ua/files/eMbmHjDsYNINdsE> (дата звернення 18.04.2021).
3. Toronto Centre (2017), FinTech, RegTech and SupTech: What They Mean for Financial Supervision. URL : [https://res.torontocentre.org/guidedocs/FinTech RegTech and SupTech - What They Mean for Financial Supervision FINAL.pdf](https://res.torontocentre.org/guidedocs/FinTech%20RegTech%20and%20SupTech%20-%20What%20They%20Mean%20for%20Financial%20Supervision%20FINAL.pdf) (дата звернення 18.04.2021).

4. Засади реалізації органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку. Затверджено постановою КМУ від 30 січня 2019 р. № 56. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 18.04.2021).
5. Principles for Digital Development. URL : <https://digitalprinciples.org/> (дата звернення 18.04.2021).

Краснікова О.М.

*к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Полтавська державна аграрна академія,
м. Полтава, Україна*

ПРОБЛЕМИ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА НАПРЯМКИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Проводячи реформи, пов'язані із децентралізацією, європейські держави так чи інакше стикалися із проблемою вдосконалення свого адміністративно-територіального устрою, але по-різному її вирішували. Оскільки для багатьох європейських держав, які мали на меті децентралізацію чи автономізацію громад, характерною була відсутність у місцевих органів влади достатньої територіальної і матеріальної бази для надання належного рівня публічних послуг і утримання сучасних громад – численні реформи публічної адміністрації в таких країнах розпочиналися з укрупнення адміністративно-територіальних одиниць [1].

Оскільки Україна направлена на євро інтеграційний розвиток, почався курс проведення низки реформ. Реформування адміністративно-територіального устрою в Україні почалось у 2014 р. із прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади (1 квітня 2014 р.), Законів України «Про співробітництво територіальних громад» (17 червня 2014 р.), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (5 лютого 2015 р.) та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації. Ці заходи дали змогу відповідно до основних положень Європейської хартії про місцеве самоврядування, до якої приєдналася Україна ще в листопаді 1996 р., сформувати дієвий інститут місцевого самоврядування на базовому рівні – об'єднані територіальні громади.

За даними Державного казначейства України на 18.02.2020 р. було створено 982 об'єднані територіальні громади [2]. До проведення зазначених реформ територіальних громад було близько 12 тис.

В процесі проведених реформ територіальні громади здобули повноваження та фінансові ресурси – основний фактор та інструментарій для забезпечення повноцінного та ефективного місцевого розвитку. Головне завдання проведених реформ полягало в створенні комфортного середовища для життя людей – жителів територіальних громад. А це можливо шляхом побудови ефективної системи влади на всіх рівнях, створення умов для інтенсивного розвитку регіонів та надання якісних і доступних суспільних послуг громадянам.

Існують позитивні та негативні моменти в проведенні зазначених реформ. До позитивних належить наступне. По-перше, передача повноважень на місця та розширення фінансової бази дозволяє громадам вирішувати невідкладні проблеми. Оскільки на місцевому рівні краще розуміють які нагальні проблеми необхідно вирішувати в першу чергу. По-друге, об'єднання територіальних громад отримали право на ведення прямих міжбюджетних відносин, що дозволяє скоротити бюрократичні обмеження та часові строки. По-третє, проведені зміни у оподаткуванні значно розширили дохідну базу місцевих бюджетів. В четверте, зросла частка офіційних трансфертів, в т.ч. за рахунок фінансування з Державного фонду регіонального розвитку. І наостанок, зросла зацікавленість потенційних інвесторів в частині фінансування громад через надання їм підтримки у вигляді грантів на